





**Виктор Федорович ЗАЙБЕРТ**,  
ал-Фараби атындағы ҚазҰУ  
«Археология және дәлелді археология»  
ғылыми зерттеу институтының  
директоры, тарих ғылымдарының  
докторы, археология профессоры,  
Германия археология институтының  
муны-корреспонденті, КР Әлеуметтік  
ғылымдар академиясының  
муны-корреспонденті

**Виктор Федорович ЗАЙБЕРТ**,  
директор научно-исследовательского  
института «Археология и этнология  
древности» КазНУ им. ал-Фараби,  
доктор исторических наук,  
профессор археологии, член-корреспондент  
Германской археологической институты.  
Член-корреспондент Академии  
социальных наук РК

**Victor Fedorovich ZAIBERT**,  
director of the Research Institute  
«Archeology and Steppes Civilizations»  
of Al-Farabi Kazakh National University,  
Doctor of Historical Sciences, Professor  
of Archeology, Corresponding Member  
of the German Archaeological Institute,  
Corresponding Member of the Academy  
of Social Sciences of the RK.

## АВТОРДАН

Осы кітапты әзірлеуге  
Ботай мешенді археологиялық  
экспедициясының ғалым-мамандары  
белсені қатысты. Көпжылдық зерттеу  
жұмыстары барысында әртүрлі  
мәселелер жиі қарастырылып  
жатады. Әлбетте, ботайлық  
мәдениетті зерттеу бағыттары  
бойынша зерттеушілердің арасында  
кейде пікірталастар, даулы жайттар  
туындайтын кездер де болады.

Бесіне осындай қызу  
талқылаулардың арасында ортақ  
бір шешімге келеміз. Былайша  
айтқанда, бір ғалымның идеясымен  
басқалар өмір сүре бастайды. Сөйтіп,  
нәтижесінде, берілген обьектіден  
шығатын идеологиялық зерттеуге  
жол ашылады. Міне, осылайша  
атамыш «Ботай» кітабының өмірге  
келуіне өз үлестерін қосып, белсені  
атсалықан ғалымдар мен экспедиция  
қызметкерлерінің есімдерін зор  
құрметпен атап өткіміз келеді:

**Алан Оутрам**,  
профессор археолог, археолог,  
антрополог (Ұлыбритания, Эксетер  
университеті);  
**Людвиг Орландо**,  
профессор-палеоэтнолог  
(Франция, Париж);

## ОТ АВТОРА

Возданию данной книги  
принимали участия ученые-специалисты  
Ботайской комплексной  
археологической экспедиции.  
В многолетних исследованиях  
рассматриваются различные  
вопросы и проблемы.

Естественно, возникают между  
исследователями дискуссии или спорные  
вопросы по многим направлениям  
исследования ботайской культуры.  
Складывается и единое общее мнение  
по многим аспектам. Идеями одного  
ученого начинают жить другие.  
Формируется и общая идеология  
исследования. В данной книге Ботай,  
научно-популярной направленности,  
указаны ученые и сотрудники  
экспедиции, вложившие в эту книгу  
свой активный труд:

**Алан Оутрам**,  
профессор археолог,  
археолог, антрополог (Великобритания,  
Эксетерский университет);  
**Людвиг Орландо**,  
профессор-палеоэтнолог  
(Франция, Париж);  
**Сандра Олсен**,  
палео-этнолог - археолог,  
(США, Питтсбург);  
**Досбол Байғұнбаев**,  
доктор исторических наук, археолог  
(Казахстан, КазНУ им ал-Фараби);

## AUTHOR'S NOTE

Long-term research addresses various  
issues and problems. Naturally, there are  
discussions or controversial issues between  
researchers in many areas of Botay culture  
research. There is also a common opinion  
on many aspects. Others begin to believe the  
ideas of one scientist. The general ideology of  
research is also being formed.

This book Botay, a popular science focus,  
indicates the scientists and employees  
of the expedition who have invested  
their active work in this book:

**Alan Outram**,  
professor of archaeology, archaeologist,  
anthropologist (Great Britain, University  
of Exeter);  
**Ludovic Orlando**,  
professor of palaeogenetics  
(France, Paris);  
**Sandra Olsen**,  
paleozoologist and archaeozoologist.  
(USA, Pittsburgh);  
**Dosbol Baigunakov**,  
doctor of Historical Sciences,  
archaeologist (Kazakhstan,  
Al-Farabi Kazakh National University);  
**Hyas Suleimenov**,  
doctor of Philosophy, specialist-methodologist  
of the history philosophy, culture expert,  
honored international jeweler  
(Kazakhstan, Almaty);



**Санара Олсен**,  
палеоэтнолог-археолог  
(АКШ, Питтсбург);  
**Досбол Байғұнбаев**,  
тарих ғылымдарының докторы,  
археолог (Қазақстан, ал-Фараби  
аттындағы ҚазҰУ);  
**Ильяс Сулейменов**,  
филология ғылымдарының докторы,  
тарих филологиясының маман-әдіскері,  
мәдениеттанушы, халықаралық дәрежедегі  
өңірлі сінден зергер (Қазақстан, Алматы);  
**Вадим Мосин**,  
РГА профессоры, археолог  
(Челябинск);  
**Галымжан Бексетов**,  
адам, тас дәуірі  
және геархеология бойынша  
маманы (Қазақстан, ал-Фараби  
аттындағы ҚазҰУ);  
**Эльмира Наурызбаева**,  
Қостанай университетінің профессоры,  
т.ғ.к. (Қазақстан, Қостанай  
мемлекеттік университеті);  
**Сәуле Разықжанова**,  
адам, т.ғ.к. ежелгі керамика  
технологиясы бойынша маманы (Қазақстан,  
КР Ұлттық музейі);  
**Жанар Байнова**,  
магистр, энеолит және ежелгі  
архитектура бойынша маманы  
(Қазақстан, ал-Фараби атындағы ҚазҰУ);  
**Ислам Курманьязов**,  
докторант, тас дәуірі бойынша маманы  
(Қазақстан, ал-Фараби атындағы ҚазҰУ);  
**Әсия Қаражігітова**,  
магистр, тас дәуірі бойынша маманы  
(Қазақстан, «Ботай» музей-қорығы);  
**Ернар Естемесов**,  
магистр, тас дәуірі бойынша маманы  
(Қазақстан, «Ботай» музей-қорығы);  
**Қуаныш Әбілмалықов**,  
магистр, дәлелді археология  
бойынша маманы (Қазақстан,  
«Ботай» музей-қорығы).

**Ильяс Сулейменов**,  
доктор филологиялық наук,  
специалист-методолог филология  
история, культуролог, заслуженный  
ювелир международного класса  
(Қазақстан, Алматы);  
**Вадим Мосин**,  
профессор РАН, археолог,  
г. Челябинск;  
**Галымжан Бексетов**,  
учебный-специалист по каменному  
веку и геархеология (Қазақстан,  
КазНУ им ал-Фараби);  
**Эльмира Наурызбаева**,  
профессор Костанайского  
университета, к.и.н.  
(Қазақстан, Костанайский  
государственный университет);  
**Сәуле Разықжанова**,  
учебный-специалист по технологии  
древней керамики (Қазақстан,  
Национальный музей РК);  
**Жанар Байнова**,  
магистр-специалист по энеолиту  
и древней архитектуре (Қазақстан,  
КазНУ им ал-Фараби);  
**Ислам Курманьязов**,  
докторант-специалист  
по каменному веку (Қазақстан,  
КазНУ им ал-Фараби);  
**Әсия Қаражігітова**,  
магистр-специалист  
по каменному веку (Қазақстан,  
музей-заповедник «Ботай»);  
**Ернар Естемесов**,  
магистр-специалист  
по каменному веку (Қазақстан,  
музей-заповедник «Ботай»);  
**Қуаныш Әбілмалықов**,  
магистр-специалист по этногной  
цивилизации (Қазақстан,  
музей-заповедник «Ботай»).

**Vadim Mossin**,  
professor of the Russian Academy of  
Sciences, archeologist, Chelyabinsk;  
**Galymzhan Bekseitov**,  
scientist, specialist in the Stone Age  
and gearchaeology (Kazakhstan,  
Al-Farabi Kazakh National University);  
**Elmira Nauryzbayeva**,  
professor of Kostanay University,  
Cand. Sc. (Kazakhstan,  
Kostanay State University);  
**Sauile Rakhimjanova**,  
scientist, Cand. Sc., specialist in ancient  
ceramics technology (Kazakhstan,  
National Museum of the Republic  
of Kazakhstan);  
**Zhanar Bayanova**,  
master, specialist in the Enolithic  
and ancient architecture (Kazakhstan,  
Al-Farabi Kazakh National  
University);  
**Islam Kurmaniyazov**,  
doctoral student, specialist  
in the Stone Age (Kazakhstan,  
Al-Farabi Kazakh National  
University);  
**Assiya Karazhigitova**,  
master, specialist in the Stone Age  
(Kazakhstan, Botay Reserve  
Museum);  
**Yernar Yeslemessov**,  
master, specialist in the Stone Age  
(Kazakhstan, Botay Reserve  
Museum);  
**Kuanysch Abilmalikov**,  
master, specialist in the Stone Age  
(Kazakhstan, Botay Reserve  
Museum);



«Елдің  
салтұсын іскіріндей тасалып  
дүркіре неісеті  
«Ботай» қонысында жұрттың  
қалба жұмыстары  
жылдарының тұрғын реті қалып  
Қазақстан аумағында  
қала үйренілігін  
бағалайды»

Н. Ә. Назарбаев  
(Елбасының «Ұлы Даланың  
жәні ұрмы» еңбегі марағатына)

«Впервые  
одомашивание лошади  
человеческим способом  
на территории  
современного Казахстана,  
о чем свидетельствуют  
раскопки поселения  
«Ботай» на севере  
страны»

Н. А. Назарбаев  
(из статьи Главы государства  
«Семь граней Великой степи»)

"For the  
first time  
human domesticated a horse  
on the territory of modern  
Kazakhstan,  
as evidenced  
by the excavations  
of Botai settlement  
in the north."

N. A. Nazarbayev  
(from the article of the Head of State  
"Seven Facets of the Great Steppe")



**К**азақстандық тұңғыш Президенті 2018 жылдың 21 қарашасында өзінің «Ұлы даланың жеті қыры» атты тым ашық және жаңа әлемді ашады. Осыдан Ботайлық салт аттар мәдениеті біздің ертедегі тарихымыздың ең бір айрықша қыры ретінде аталып, әлемдік деңгейдегі зор жетістік деп бағалып болатын.

Бұл шым мәзіме, еліміздің қоғамымыз, тарихи-мәдени өмірімізді ертерек дәлелдеуіміз еді.

Иә, осынау дәлелдеуіміз жеті ұшын осынау археологиялық ғылым мен археология профессоры В. Ф. Зайберттің жетекшілігімен қарқынды Ботай экспедициясының маңызын ұмытпауымыз керек. Бұл экспедиция Ботай мәдениетінің тарихымыздың ең бір айрықша қыры ретінде аталып, әлемдік деңгейдегі зор жетістік деп бағалып болған жоқ. Дегенмен де осы онлайн-конференция өтті. Біз деп отырғанымыз – ал-Фараби атындағы ҚазҰУ-дың археология институты, А. Гумилев атындағы ЕҰҰ-дың ғылым ұжымы, еліміздің ғылым және мәдениет мекемелерінің жетекшілері мен қызметкерлері.

АЛҒЫ СӨЗ

**П**ервый Президент Казахстана 21 ноября 2018 года опубликовал судьбоносную статью «Семь граней Великой степи», в которой ботайская всадническая культура была признана достижением мирового уровня, одной из выдающихся граней нашей древней истории. Это явилось знаменательным событием в общественной и историко-культурной жизни страны.

Отечественная археологическая наука и ученые Ботайской международной комплексной экспедиции под руководством профессора археологии В. Ф. Зайберта шли в этом событии сорок лет!

Конечно, это вовсе не исключительная дата и Фараби в честь 900-летия изучали, но онлайн-конференция мы провели. Мы – это ученые-археологи КазНУ имени аль-Фараби, научный коллектив ЕНУ имени Л.Н. Гумилева, руководители и сотрудники учреждений образования, науки и культуры нашей страны, коллектив Центрального государственного музея Р.Н. Государственного историко-культурного музея-заповедника «Ботай», Актюбинского областного историко-этнографического музея.

ПРОЛОГ

**O**n November 21, 2018, the first President of Kazakhstan published a monumental article "Seven Facets of the Great Steppe", in which the Botai horseman culture was recognized as a world-class achievement, one of the outstanding facets of our ancient history. This was a significant event in the social, historical and cultural life of the country.

Patriotic archaeological science and scientists of the Botai international complex expedition led by Professor of Archeology V.F. Zaitbert have been making way towards this event for forty years! Of course, this is not an anniversary date at all, and there was no fanfare in honor of it, but we held an online conference. We, scientists-archaeologists of Al-Farabi Kazakh National University, research group of L.N. Gumilyov Eurasian National University, heads and employees of educational, scientific and cultural institutions of our country, collectives of the Central State Museum of the Republic of Kazakhstan, Botai State Historical and Cultural Reserve Museum, Aktiubinsk Regional Local History Museum, historians, ethnographers, students and pupils are participants of many years Botai expeditions.

The editorial teams of our

PROLOGUE

